

Felicia DUMAS

**DICȚIONAR BILINGV DE
TERMENI RELIGIOȘI
ORTODOCȘI:
ROMÂN-FRANCEZ**

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului TEOFAN
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
Editura DOXOLOGIA
Iași, 2010

Introducere

1. O terminologie religioasă ortodoxă în limba franceză

Ortodoxia a început să prindă rădăcini în Franța la începutul secolului trecut, datorită exilului rușilor de după revoluția bolșevică și a exodului grecilor din Asia Mică (după 1922). Dacă la început, prima generație a acestor emigranți practica în continuare ortodoxia în limba de origine, de la a doua generație s-a pus problema traducerii tuturor textelor liturgice în limba franceză, limba de adopție a acesteia, dar și limba maternă a numeroși francezi convertiți la ortodoxie. Prin intermediul acestor traduceri se formează în limba franceză o terminologie religioasă ortodoxă, care denumește noțiunile confesionale specifice Bisericii ortodoxe din diferite domenii: teologice, liturgice, culturale sau practice. Desigur, nu este vorba despre o terminologie tehnică, ca în cazul francezei medicale, a francezei juridice, informatice sau a francezei afacerilor, ci despre o terminologie culturală – în sensul de confesională – dar specializată, la fel de precisă în privința denumirilor sale ca și celelalte. Bogăția de jurisdicții din cadrul ortodoxiei din Franța este reflectată la nivelul acestei terminologii de originea împrumuturilor care reprezintă una dintre caracteristicile de bază ale acestui tip specializat de lexic. Cum majoritatea textelor liturgice au fost traduse din limba greacă, împrumuturile grecești sunt foarte numeroase, ele contribuind alături de cuvintele de bază specifice creștinismului în general (de origine latină) și de câteva împrumuturi sporadice din slavonă la individualizarea acestei terminologii ortodoxe din limba franceză. Din punct de vedere lexical, această terminologie este hrănită

de ceea ce părintele Iulian Nistea de la Biserica română din Paris (dedicată sfinților arhangheli Mihail, Gavril și Rafail) numea o limbă liturgică ortodoxă pe cale de a se forma în prezent în franceză.¹ Principalul mijloc de formare a acesteia este exercițiul traducerii, în special cel al traducerilor masive de texte liturgice reprezentative ale ortodoxiei din limba greacă – limba de redactare a majorității slujbelor ortodoxe și asociată prin excelență practicii liturgice a ortodoxiei. Diaconia apostolică (*La Diaconie apostolique*) a propus cu regularitate astfel de traduceri, dintre care cele mai recente sunt cele ale Mineiilor. În spatele acestei denumiri se ascunde de fapt un singur om, un traducător neobosit, părintele Denis Guillaume.² Acesta a tradus practic toate slujbele și cărțile de cult ortodoxe în limba franceză: liturgiile euharistice, Panihida, Ceaslovul și Liturghierul, Arhieraticonul, slujba tunderii în monahism, Triodul, o parte din Mineiile rusești, grecești, românești și sârbești și a alcătuit mai multe acatiste pentru o serie de sfinți care s-au nevoit în Franța. Multe dintre aceste traduceri și acatiste au apărut la editura mănăstirii Chevetogne din Belgia.

Alte traduceri au fost făcute din interiorul monahismului ortodox, în special de părintele arhimandrit Placide Deseille, care a tradus la rândul său numeroase slujbe ortodoxe și anume: Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, diferite acatiste, slujba sfințirii bisericilor, pavecernița mică, paraclisul Maicii Domnului și altele. Dintre acatiste, amintim acatistul Sfintei Cruci, al Sfintelor Patimi ale Domnului nostru Iisus Hristos,

¹ Cu părintele Iulian Nistea am avut răgazul mai multor discuții pe această temă.

² Diaconia apostolică este într-adevăr numele unei instituții create de părintele Denis Guillaume, singurul membru al acesteia. Numele ei vine de la faptul că acesta era diacon al scaunului apostolic de la Roma; călugăr la mănăstirea unită de la Chevetogne, părintele Denis Guillaume a fost primit în ortodoxie în 1994, făcând parte din Biserica ortodoxă a Finlandei.

al Acoperământului Maicii Domnului, al Sfântului Ioan Botezătorul.³ Textele liturghiilor euharistice a Sfântului Ioan Hrisostomul și a Sfântului Vasile cel Mare au fost traduse în limba franceză din greacă de archimandritul Jacob, ieromonahul Elisée și părintele Y. Goldman de la mănăstirea ortodoxă de la Cantauque, care depinde din punct de vedere al jurisdicției de Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale. De altminteri, aceste traduceri au fost publicate cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Iosif Pop, mitropolitul Bisericii Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale. Traducătorii menționează în prefața lucrării textul-sursă al traducerii lor în limba franceză: „Această traducere a dumnezeieștilor liturghii ale Sfântului Ioan Hrisostomul și Vasile cel Mare a fost făcută după textele grecești editate de Brightman (Oxford, Clarendon Press, 1896). Pe alocuri, am preferat totuși manuscrisul Barberini 355. Psalmii și versetele psalmice reprezintă, în general, adaptări ale unei traduceri a Septuagintei”.⁴ Fraternitatea ortodoxă din Europa Occidentală propune la rândul ei mai multe traduceri, dintre care una a Liturghiei darurilor mai înainte sfințite și una a Ceaslovului. În cadrul acestei fraternități s-a constituit un grup de traducători de origini diverse, franceză, rusă și greacă, cu scopul de a „reuși să stabilească o traducere satisfăcătoare a textelor liturgice, care să poată fi comună tuturor parohiilor și comunităților”.⁵ Înființată

³ *Recueil d'acathistes*, Monastère Saint-Antoine-le-Grand, 2006, p. 3, *Introduction*.

⁴ Precizarea traducătorilor în cuvântul înainte al traducerilor apărute la Mănăstirea Théotokos et Saint Martin (Născătoarea de Dumnezeu și Sfântul Martin), 2006.

⁵ *Liturgie des Saints Dons Présanctifiés*, éditée avec la bénédiction du Métropolitte Jérémie, président du Comité interépiscopal orthodoxe en France et de Monseigneur Georges, archevêque de l'Eglise orthodoxe russe en Europe Occidentale, par la Fraternité Orthodoxe en Europe Occidentale, Mayenne, 1993, *Présentation du travail de traduction*, p.8.

A

acatist m. **1.** Cântare bisericească, imn consacrat la origine Maicii Domnului și alcătuit de Roman Melodul în secolul al VI-lea; acatistele sunt rugăciuni de laudă aduse Mântuitorului și mai multor sfinți, cărora li se cere ajutorul în diverse privințe: **acathiste** (m.). *Les acathistes, dont le prototype est l'acathiste à la Mère de Dieu, dérivent des homélies en prose rythmées des prédicateurs syriens; chaque paragraphe se terminait par une clause dont toute l'assistance reprenait les derniers mots. Ce type de composition a été largement utilisé dans le monde orthodoxe jusqu'à nos jours.* RA. **2.** Pomelnic, listă cu numele celor vii și celor adormiți, pe care credincioșii o duc la altar în timpul proscomidiei, pentru ca preotul să se roage pentru ei; acatistele se mai pot da și cu alte ocazii: **diptyques** (f. pl.). *Dyptiques: registre des défunts ou vivants dont on fait mémoires au cours de la Divine Liturgie. On l'appelle parfois Livre de vie. La lecture des diptyques au cours de la Divine Liturgie a beaucoup varié. Elle est située actuellement pendant l'anaphore.* DLC.

Acatistier m. Carte liturgică folosită atât de preoți cât și de credincioși, care cuprinde diferite acatiste, închinare Maicii Domnului, Mântuitorului Iisus Hristos și mai multor sfinți: **Recueil d'acathistes** (m.). *Recueil d'acathistes, paru au monastère Saint-Antoine-le-Grand, métouchion de Simonos Petra en 1996.* CBD.

acoperământ n. **1.** Obiect liturgic ce constă dintr-o bucată de stofă (de același tip cu cea din care sunt lucrute veșmintele

liturgice), cu care se acoperă potirul și patena; la liturghia euharistică sunt folosite trei astfel de acoperăminte: unul pentru potir, unul pentru patenă și unul mai mare – sfântul aer – care acoperă și potirul și patena: **voile** (m.). *Le prêtre fait de même avec le premier voile et couvre la patène en disant: «Le Seigneur règne, vêtu de majesté. Le seigneur s'est vêtu et ceint de puissance»*. DLC. **2.** Batic sau eșarfă cu care femeile își acoperă capul, conform tradiției, când intră în biserică, când participă la slujbe: **foulard** (m.). *En France, le port du foulard par les femmes n'est pas obligatoire pendant les offices*. CED. || **Acoperământul Maicii Domnului** (n.pr.) Sărbătoare a Bisericii Ortodoxe, menționată în calendar la 1 octombrie, care amintește de minunea arătării Maicii Domnului în biserica din Vlaherne (din Constantinopol), pe vremea împăratului Leon cel Înțelept: **Protection de la Mère de Dieu** (n. pr.). *La fête de la Sainte Protection de la Mère de Dieu a été instituée à la suite d'une vision qu'eut notre Saint Père André le Fou pour le Christ un jour où l'on célébrait une vigile dans l'église des Blachernes à Constantinople*. CEO. || sin. **Pokrov** (m.). *Pokrov: mot slavon signifiant «protection»*. *La fête de la Protection de Notre Dame, au 1er octobre*. SNS.

adorare f. Acțiune de adorare, de cinstire și de slăvire a lui Dumnezeu prin practica ritualului cultic: **adoration** (f.). *Dans l'acte de l'adoration, le chrétien s'adresse à Dieu comme à un être personnel et plein d'amour*. DTO.

adormire f. Cuvânt folosit în ortodoxie ca sinonim pentru moarte, deoarece moartea este considerată ca o adormire ce precede învierea: **dormition** (f.). *Voyant que c'était l'anniversaire de sa dormition (le 10 septembre), je regrettais d'avoir passé cette journée sans y faire attention et je me le reprochai. Je crois que le bon père me l'a*

pardonné. FJMD. || Adormirea Maicii Domnului (n.pr.)
 Una din cele doisprezece mari sărbători (numite și împărătești) ale Bisericii Ortodoxe, sărbătorită la 15 august, care comemorează adormirea întru Domnul a Maicii Domnului și ridicarea ei la cer: **Dormition de la Mère de Dieu** (n.pr.).
Le 15 août, nous célébrons la Dormition ou transfert au Ciel de notre Toute-Glorieuse Souveraine la MERE de DIEU et toujours Vierge MARIE. CEO.

adormit, ă adj. Se spune despre cel care a decedat, că a adormit întru Domnul, în viziunea creștină a ceea ce se întâmplă cu sufletul după moarte: **défunt, e** (adj.). *Accorde, Seigneur, à l'âme de ton (ta, tes) serviteur (servante) (s) défunt (e) (s) N. le repos dans le séjour de la lumière, de la fraîcheur et de la paix, en un lieu d'où sont absents la peine, la tristesse et les gémissements. GPP.*

aducere f. || ~ - **aminte** (f.). Anamneză, memorial; nume purtat de rugăciunea anamnezei, componentă a anaforalei liturgice, în timpul căreia preotul amintește, prin enumerare, momentele principale ale mântuirii omenirii, de la răstignirea pe cruce a lui Hristos și pâna la a doua Sa venire: **anamnèse** (f.). *L'anamnèse signifie un souvenir mutuel: Dieu se souvient de l'homme et l'homme de Dieu. La prière de l'anamnèse développe le thème de la présence du Seigneur et rappelle Ses paroles. Il ne s'agit pas de rappeler des événements passés ou d'annoncer ceux à venir, mais de témoigner qu'ils sont tous vivants dans la mémoire de Dieu et le présent éternel du 'temps' de l'Eglise, qui est rencontre entre le temps historique et l'éternité qui récapitule tout. VTO. || sin. **mémoire** (f.). *Au cours de la Liturgie eucharistique, pendant la Liturgie des fidèles, le prêtre rappelle à la mémoire de l'assemblée l'oeuvre de salut que Dieu a accomplie pour nous, particulièrement**

care a ajuna înseamnă a posti sever: **paramonie** (f.). *Vi-giles et fêtes où l'on jeûne: On jeûne comme les mercredis et vendredis de l'année les jours suivants: Paramonie de Noël; Paramonie de la Théophanie; Décollation de saint Jean Baptiste, le 29 août; Exaltation de la Sainte Croix, le 14 septembre. Le vin et l'huile sont permis si l'une de ces fêtes tombe un samedi ou un dimanche.* CMSA.

akedie f. Stare de neglijență duhovnicească, de descurajare, de plictiseală, de lipsă a ascezei: **acédie** (f.). *Une autre fois, le même frère, très triste en proie à l'acédie, pria Dieu de lui envoyer son ami, le père Anthime, pour le consoler.* FJMD.

aleluia interj. Exclamație liturgică de origine ebraică, de bucurie, de laudă și de preamărire a lui Dumnezeu; apare în diferite slujbe, iar la sfânta liturghie, corul cântă *Aleluia* imediat după citirea *Apostolului*, înainte de momentul citirii evangheliei: **alléluia** (interj.). *Le lecteur lit l'Epître et les versets de l'Alléluia chanté par le choeur. Le prêtre le bénit en disant: Paix à toi.* DLMSA.

aliturhic, ă adj. Denumirea anumitor zile ale anului liturgic în care nu se săvârșește sfânta liturghie, nici măcar în mănăstiri; acestea sunt: Vinerea mare din săptămâna patimilor, luni și marți din prima săptămână a postului Paștelui, miercuri și vineri din săptămâna brânzei, vinerea de dinaintea sărbătorilor Crăciunului și Bobotezei, atunci când acestea cad duminica sau luna: **aliturhique** (adj.). *En carême, les jours de semaine, étant dit aliturhiques, ne comportent pas de lectures des Epîtres et des Evangiles.* CMSA.

altar n. **1.** Parte interioară a bisericii ortodoxe, cea mai dinspre răsărit, despărțită de naos prin iconostas și mai înălțată (situată pe solee) decât celelalte două; accesul în altar

la rândul ei, își subordonează episcopiile; arhiepiscopia este sediul arhiepiscopului: **archevêché** (m.). *Comme la réorganisation de l'Archevêché roumain de Paris n'était pas achevé, on a demandé à nouveau la protection canonique de Son Eminence Monseigneur Daniel.* FSJC.

Arhieraticon n. Carte liturgică ce conține o serie de slujbe speciale, pe care nu le poate săvârși decât arhiereul, cum ar fi hirotonia, hirotesia, sfințirea bisericilor etc.: **Arkhiératikon** (m.). *L'Arkhiératikon a été publié en 1992 par la Diaconie apostolique sous le titre «Grand Euchologe sacerdotal et Arkhiératikon ou Pontifical».* SNS.

arhimandrit m. Titlu onorific acordat unui călugăr care este preot, ieromonah; în general, stareții și egumenii mănăstirilor sunt arhimandriți: **archimandrite** (m.). *L'archimandrite Cléopas Ilié, notre père spirituel de bienheureuse mémoire, est né à Soulitza dans le département de Botoshani, le 10 avril 1912.* PC.

arhondar m. Călugărul care are grijă de arhondaric, adică cel care se ocupă de oaspeți și de pelerini, de găzduirea lor, într-o mănăstire (mai ales la Muntele Athos): **arhondaris** (m.). *Le conseil de tous les présidents des familles nomme l'économe-administrateur, les sacristains, l'arhondaris et surtout le père spirituel (pneumatikos), confesseur de tout le monastère... L'arhondaris assure l'accueil des hôtes.* MA.

arhondaric n. Chilii, apartamente destinate primirii oaspeților și pelerinilor într-o mănăstire: **arhondariki** (m.). *Au coeur du monastère de Chilandari se trouve le catholicon. Vient ensuite le réfectoire, la résidence de l'higoumène et l'épitropie, l'arhondariki, des cellules, le portique d'entrée, les logis des moines...* MA. || sin. **hôtellerie** (f.). *Le pèlerin*

s'arrête obligatoirement à l'hôtellerie (arhondariki) – annexe accueillante située dans la plupart des cas dans l'immédiat voisinage des cellules. MA.

artoforiu n. Chivot, obiect liturgic confecționat din metal prețios care are forma unei mici biserici și care stă în permanență pe sfânta masă; în artoforiu se păstrează sfintele daruri pentru împărțirea celor bolnavi: **artophore** (m.). *Artophore: tabernacle en forme de petite église ou bien coffret encastré sous une aile de la colombe eucharistique où l'on conserve un agneau consacré et imbibé du précieux sang pour la communion des malades.* SNS. || sin. **tabernacle** (m.). *Sur l'autel nous voyons un chandelier allumé aux moments des célébrations... Sur l'autel sont aussi posés un évangéliste et une croix... des parcelles du corps du Christ sont gardées afin d'être portées aux malades... Elles sont conservées dans le tabernacle.* EMDPC. || sin. (rar) **arthophorion** (m.). *Les espèces eucharistiques sont gardées sur l'autel dans un récipient spécial appelé arthophorion.* ME.

artos n. Pl. **artose**. Pâine dospită care se sfințește la slujba litiei, precum și la Paște în mănăstiri și care se împarte apoi credincioșilor: **artos** (m.). *Artos: pain pascal, béni après la liturgie, le jour de Pâques.* SNS.

asceză f. Exercițiul, strădania și efortul duhovnicesc de desprindere de patimi, de penitență și renunțare, de nevoiță și înfrânare cu scopul dobândirii virtuților și apropierii omului de Dumnezeu: **ascèse** (f.). *Ces données traditionnelles reçoivent ici un éclairage nouveau de l'exposé qui les précèdent, où les fondements christologiques de l'ascèse monastique sont mis dans un relief saisissant: tous les commandements se résument dans celui de l'amour...* ED.

ascet m. Persoană care practică asceza, care își impune de bunăvoie o viață de privațiuni și înfrânare: **ascète** (m.). *Comme le martyr, l'ascète ratifie et réalise, par le consentement de sa liberté soutenue par la grâce, le mystère de mort et de vie auquel il a été initié par les sacrements.* ED.

ascultare f. **1.** Supunerea față de o autoritate, de stareț în cazul monahilor, urmarea întocmai și respectarea sfaturilor unui părinte duhovnic: **obéissance** (f.). *Cette obéissance dans la joie était donc le premier élément. Quant à l'autre élément, c'était le caractère incessant de la prière du coeur: „Seigneur Jésus-Christ, Fils de Dieu, aie pitié de moi!”.* AC. || **a face** ~ (loc.v.). A asculta necondiționat de părintele duhovnic, de starețul sau de stareța mănăstirii: **obéir** (v.i.). *Dans quelle disposition d'esprit doit-on obéir à celui qui nous presse d'accomplir un commandement? – Nous devons obéir comme le petit enfant que tourmente la faim obéit à sa nourrice l'invitant à manger.* NVVL. **2.** Numele sarcinii pe care monahul sau monahia o au de îndeplinit la mănăstire: **obédience** (f.). *Dans les monastères orthodoxes, on appelle obédience le travail ou le service dont est chargé un moine.* FJMD. *Là, il reçut la même obédience bénie: il garda les brebis de la skite pendant vingt-cinq ans. Ce moine était un grand ascète.* PC.

asterisc n. Obiect liturgic alcătuit din două semicercuri unite la mijloc printr-un șurub, confecționate din metal prețios (aur sau argint); deasupra punctului de încrucișare se află o cruce mică; asteriscul sau steluța se pune peste patenă pentru a acoperi agnețul și părțile de acolo și pentru a susține acoperământul care se așează pe deasupra patenei: **astérisque** (m.). *Le prêtre prend l'astérisque et,*

B

baldachin n. Un fel de acoperământ boltit care se află deasupra sfintei mese în unele biserici, sprijinit prin patru suporti pe cele patru colțuri ale acesteia (și care simbolizează cerul): **ciborium** (m.). *Dans certaines églises, on trouve au-dessus de l'autel un baldaquin – ciborium – en forme de coupole reposant sur des colonnes et symbolisant le ciel.* ME.

Bătrân m. Apelativ și substantiv folosit pentru desemnarea unui părinte bătrân, călugăr, foarte înduhovnicit (îndeobște un părinte duhovnic), întâlnite mai ales în textele de literatură de spiritualitate de tipul biografiilor unor mari duhovnici: **Ancien** (m.). *Un jour, un frère monta tout abbatu jusqu'à la cellule du Père Cléopas. Un des disciples de l'Ancien, le voyant, lui demanda: «Qu'est-ce qui ne va pas, Frère, pour que tu sois si triste».* PC.

bârfă f. Clevetire, vorbire de rău la adresa cuiva, deloc potrivită cu conduita morală a unui creștin: **médissance** (f.). *La médissance est un péché; on le lit dans les épîtres des apôtres: «De même, que les femmes âgées soient, dans toute leur manière d'être, comme il convient à de saintes femmes, -ni médisantes, ni asservies à beaucoup de vin, enseignant de bonnes choses.» (Epître de saint Paul à Tite).* CED.

bârfi v.i. A vorbi de rău pe cineva, a cleveti, atitudine sancționată de morala creștină: **médire** (v.i.). *Saint Théodore Studite dit à ses moines: «Quand tu accuses un homme,*

quand tu médias de quelqu'un, quatre mois de pain sec». Quel respect pour l'homme ! Et encore: «Celui qui médit, ne communiera pas pendant quarante jours». CD.

bederniță f. Accesoriu vestimentar liturgic sub formă de romb, care se poartă pe o parte, sub omofor de către episcop și care simbolizează sabia spirituală (cuvântul lui Dumnezeu) cu care este înarmat arhierul; bedernița sau epigonatul face parte și din veșmintele liturgice ale arhimandritului: **épigation** (m.). *L'ordinand baise les quatre coins de l'autel. Quand ils arrivent devant l'évêque, ils s'inclinent tous les trois et l'ordinand baise la main de l'évêque et son épigation (ordination d'un diacre). GEA. || sin. hypogonation* (m.). *Pendant l'habillement de l'évêque, le second diacre dit pour chaque ornement: Prions le Seigneur et le premier diacre, à voix modérée, les versets correspondants... Pour l'hypogonation: Ceins ton épée, vaillant, à ton côté, chevauche dans l'éclat de ta royale splendeur. GEA.*

Betleem n.pr. Conform evangheliilor, locul de naștere al lui Hristos, localitate situată la sud de Ierusalim: **Bethléem** (n.pr.). *Certes, on ne contemple encore qu'un petit enfant dans la crèche, mais les Saints Pères nous ont appris à discerner dans l'humble grotte de Bethléem les signes de l'accomplissement final du Mystère du Christ. CEO.*

Biblie f. Cartea fundamentală a creștinismului, Sfânta Scriptură cuprinde cuvântul lui Dumnezeu revelat oamenilor, scrisă sub inspirația Duhului Sfânt: **Bible** (f.). *Les Pères de l'Eglise montrent que, pour bien la comprendre, il faut lire la Bible dans le Christ et à l'intérieur de son Corps, l'Eglise. LMC. || sin. Saintes Ecritures* (f.pl.). *Il était aussi un très bon connaisseur des Saintes Ecritures, des*

Vies des saints, de la théologie dogmatique, du droit canon, de la Philocalie ainsi que d'une grande partie de la littérature patristique. PC.

binecuvânta v.tr. A face semnul crucii asupra credincioșilor sau pe anumite lucruri în scopul de a le sfinți, de a atrage asupra lor harul și darurile Duhului Sfânt; preotul binecuvintează cu mâna dreaptă sau cu crucea, arhiereul binecuvintează cu ambele mâini, cu dicherul sau tricherul: **bénir** (v.tr.). *Le prêtre se retourne vers le peuple et le bénit en disant: Que la grâce de notre Seigneur Jésus-Christ, l'amour de Dieu le Père et la communion du Saint-Esprit soient avec vous tous.* DLMSA.

binecuvântare f. 1. Rugăciune de invocare a ajutorului și a harului lui Dumnezeu pentru sfințirea unei persoane sau a unui lucru: în Biserica ortodoxă există rugăciuni de binecuvântare a holdelor, a fântânilor, a unei mașini noi etc.: **bénédiction** (f.). *Bénédiction de toute chose: Auteur et créateur du genre humain, donneur de la grâce spirituelle et donateur de l'éternel salut, toi-même, Seigneur, envoie ton Esprit saint, avec ta bénédiction d'en-haut, sur ce (cette) ... (nommer la chose), afin que, muni(e) du pouvoir de ta céleste protection, il (elle) assure à ceux qui l'emploieront tout secours et toute aide et la santé de leur corps. Car c'est toi qui bénis et sanctifies toute chose, et nous te rendons gloire, Père, Fils et Saint-Esprit, maintenant et toujours et dans les siècles des siècles. Amen.* GEA. 2. Gestul preotului făcut cu mâna dreaptă (sau/și cu crucea) asupra credincioșilor în timpul slujbelor și mai ales al liturghiei euharistice și al arhiereului făcut cu ambele mâini (sau/și cu dicherul și tricherul) tot asupra credincioșilor la slujbele arhieresti: **bénédiction** (f.). *La bénédiction est une parole ou un geste ou les deux ensemble. La Divine Liturgie*

Tropaire du Baptême du Christ: Ton Baptême dans le Jourdain, Seigneur, nous montre l'adoration due à la Trinité, La voix du Père t'a rendu témoignage, elle t'a nommé Fils bien-aimé et l'Esprit, sous la forme d'une colombe, a confirmé l'inébranlable vérité de cette parole. Christ-Dieu, Tu es apparu, et Tu as illuminé l'univers, gloire à Toi ! FVJC.]

Bogdaproste interj. Cuvânt cu care se mulțumește pentru ceva primit de pomană și care înseamnă „Dumnezeu să(-ți) ierte păcatele”; nu există în limba franceză niciun echivalent, în primul rând datorită nedezvoltării practicilor ritualice ale datului de pomană pentru sufletele celor adormiți. Am putea aproxima printr-o formulă de mulțumire care să conțină numele lui Dumnezeu, ca spre exemplu: **Dieu soit loué!** *Bogdaproste n'a pas d'équivalent, me semble-t-il. Peut-être, „Dieu soit loué”.* CED.

bolniță f. Spital amenajat pe lângă o mănăstire: **infirmerie (du monastère)** (f.). *Il meurt le matin du 11 septembre 1938 (24 septembre, selon le calendrier julien en usage sur l'Athos), à l'infirmerie du monastère, à l'heure où l'on dit les matines. (Saint Siloane de l'Athos).* OW.

botez n. Una dintre sfintele taine ale Bisericii, prin care copilul nou-născut devine membru al Bisericii lui Hristos; în ortodoxie, botezul se face prin scufundare, de trei ori în apă, în numele Sfintei Triemi, de către un preot sau un episcop (în mod excepțional de către un mirean): **baptême** (m.). *Au début de l'ère chrétienne, la majorité de ceux qui demandaient le baptême étaient des adultes et ils recevaient le sacrement pendant la nuit pascale.* VTO. || **Botezul Domnului** (n.pr.). Numele sărbătorii care comemorează botezul lui Hristos, Botezul Domnului sau Boteaza: **Théophanie** (n.pr.). *Absolument, la Théophanie*

désigne la manifestation de la Trinité durant le baptême du Christ (6 janvier ou Epiphanie). SNS.

Botezătorul m. Denumirea Sfântului Ioan, ales de Dumnezeu pentru viața sa cea curată să îl boteze pe Hristos în apele Iordanului; în calendarul ortodox, el este sărbătorit pe 7 ianuarie, a doua zi după Bobotează: **Baptiste** (m.). *Ainsi qu'Elle en a la coutume après certaines grandes Fêtes du Seigneur et de la Mère de Dieu, en ce second jour de la Fête de la Théophanie, l'Eglise rend honneur à l'auxiliaire de ce Mystère, au Baptiste et Précurseur, qu'elle loue comme le plus grand des Prophètes, le plus noble des enfants des femmes, la voix du Verbe, le héraut de la Grâce, l'hirondelle annonciatrice du printemps spirituel, le flambeau et le phare de la Lumière divine, l'aurore spirituelle annonçant le Soleil de Justice, comme Ange terrestre et homme céleste qui se tient à la frontière du ciel et de la terre et unit l'Ancien et le Nouveau Testament. CEO.*

brâu m. Bandă de stofă pe care o poartă preotul peste stihar și peste epitrahil, ca veșmânt liturgic: **ceinture** (f.). *La ceinture est portée sur l'aube et l'épitrachilion. C'est un signe de la disponibilité du prêtre. DLCO.*

bucurie f. Stare de liniște, de mulțumire duhovnicească și de pace a sufletului atunci când se află în preajma lui Dumnezeu, aproape de El: **allégresse** (f.). *Ainsi notre vie s'écoule avec l'avant-goût de ce que le Seigneur a promis: „Soyez dans la joie et l'allégresse, car votre récompense sera grande dans les cieux”. Il ne peut exister d'homme affligé qui, tournant son regard vers la Croix du Christ, n'obtienne cette allégresse. CD.*

Bunavestire n.pr. Mare sărbătoare creștină dedicată Maicii Domnului, care comemorează vestea pe care i-o aduce aceștia

arhanghelul Gabriel referitoare la nașterea lui Hristos, fecioară fiind, prin harul Duhului Sfânt: **Annonciation** (n.pr.). *Le 25 mars, nous célébrons l'Annonciation de Notre Très Sainte Souveraine et toujours Vierge Marie.* CEO.

burete n. Obiect liturgic păstrat în antimis, cu care preotul adună fărâmiturile din părțile căzute din întâmplare de pe patenă pe antimis; un alt burete este folosit pentru uscarea potirului la sfârșitul sfintei liturghii; alți bureți mai sunt folosiți și la slujba de sfințire a bisericilor, la sfințirea mesei sfinte din altar: **éponge** (f.). *Pendant cette ecphonèse, l'évêque déploie l'antimension, avec l'aide des concélébrants; puis, il prend l'éponge, trace avec elle un signe de croix sur l'antimension, baise l'éponge et la dépose sur l'antimension, en haut à droite.* GEA.

busuioc n. Plantă frumos mirositoare folosită la împodobirea sfintei cruci la sărbătorile legate de aceasta (Înălțarea Sfintei Cruci de pe 14 septembrie, spre exemplu), precum și uscată, la alcătuirea buchetului folosit de preot la stropirea cu agheasmă: **basilic** (m.). *Si la bénédiction se fait à l'église, on y met à l'endroit habituel une table et un bassin rempli d'eau. Le moment venu, à la fin des Matines ou après la Divine Liturgie, le prêtre, revêtu de l'étole et de la chasuble et portant la précieuse croix ornée de fleurs et de rameaux de basilic, s'avance précédé des portierges et du diacre avec l'encensoir (petite bénédiction des eaux).* GEA.

C

calendar n. Tabel care indică diviziunile anului liturgic și sărbătorile, prezentate în ordine cronologică; două calendare